

МІЖНАРОДНІ МЕРЕЖЕВІ СТРУКТУРИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Кулик В. О.

Стаття присвячена аналізу нових організаційних форм діяльності інститутів глобального суспільства та їхнього впливу на безпекову політику України. Автор пропонує власне визначення міжнародної громадянської активності, зокрема вводить поняття «міжнародних мережеских громадянських ініціатив» як нових акторів глобального громадянського суспільства.

Ключові слова: мережескі структури, національна безпека, міжнародна громадянська активність, громадянське суспільство.

The paper is devoted to the research of new organizational forms of activity of the institutes of global society and their influence upon security policy of Ukraine. The author offers his own definition of international civil activity and introduces the notion of “international integrated civil initiatives” as the new actors of global civil society.

Keywords: integrated structures, national security, international civil activity, civil society.

Однією з основних сучасних тенденцій у світових політичних процесах є зростання громадянської участі у прийнятті важливих міжнародних рішень. Громадянське суспільство дедалі рішучіше й активніше втручається в вирішення глобальних проблем. Відбувається глобалізація громадянського суспільства. Цей процес обумовлений передусім появою нових глобальних питань, для вирішення яких уже не достатньо можливостей держав і міжнародних міжурядових організацій.

Усвідомлення реальності ядерної, а отже, й екологічної катастрофи, дилема «вижити або загинути», боротьба з транснаціональними загрозами (СНІД, наркотрафік, нелегальна міграція, торгівля людьми тощо), процес поширення демократії у світі – усе це поєднує людей у міжнародні мережескі громадянські ініціативи (ММГІ).

Попри те, що перші актори глобального громадянського суспільства з'явилися ще в ХІХ ст. (наприклад – Британське і Міжнародне товариства боротьби проти рабства, 1823 р.), тематика їх ролі та місця у системі прийняття державних рішень у сфері

національної безпеки є недостатньо висвітленою у вітчизняній та світовій науці.

Взаємозв'язок інститутів громадянського суспільства з міжнародними відносинами досліджували такі українські вчені як В. Бебик, В. Якушик, О. Сушко, О. Голіченко, Ю. Опалько, Ю. Якименко, Є. Бистрицький, О. Корнієвський та ін. Проте основний акцент вони роблять на участі національних неурядових об'єднань у виробленні зовнішньополітичних та безпекових рішень. Значна частина українських дослідників віддають перевагу аналізу участі вітчизняних неурядових організацій (НУО) в міжнародних партнерських мережах чи міжнародних громадських кампаніях (кампанії проти поширення ВІЛ-СНІДу, проти сексуального рабства, проти нелегальної міграції, рух за демократію тощо).

У російській науковій літературі щодо цієї проблематики є кілька наукових статей і досліджень монографічного характеру. Зокрема, в роботах Г. Морозова [9], О. Камініна [7], І. Семененко [13], С. Перегудова [11] та інших розкриваються особливості громадянської участі у міжнародних відносинах, ухвалення державних зовнішньополітичних та безпекових рішень.

Серед закордонних дослідників, які вивчають міжнародні неурядові організації та міжнародні мережеві громадські ініціативи, – такі відомі фахівці, як У. Бек [2], А. Гідденс [15], Д. Шміттер [14] та ін.

Проте аналіз стану наукової розробки тематики безпекової діяльності інститутів глобального громадянського суспільства свідчить, що більшість джерел або застаріли, або в них аналізуються історико-політичні питання чи окремі міжнародно-правові питання діяльності саме формалізованих міжнародних організацій. Поза увагою фахівців опиняються мережеві структури глобального громадянського суспільства, які в останнє десятиліття стають провідними гравцями міжнародного політичного процесу, а їхній вплив на безпекову сферу окремих держав стає визначальним.

Варто зазначити, що на сьогодні у міжнародному праві немає норм, які офіційно б визнали міжнародну правосуб'єктність інститутів глобального громадянського суспільства. З іншого боку, відсутні норми, які заперечують їх здатність бути суб'єктом міжнародного права й міжнародних відносин.

У науковому плані відсутня єдина відпрацьована термінологія, що дозволяє виділити із численних категорій громадських організацій міжнародну неурядову, а тим більше – визначити статус міжнародної мережевої громадянської ініціативи (ММГІ). В українському законодавстві не вироблено положення, яке б визначало відповідно до норм міжнародного права правову формулу взаємин ММГІ й держави. Це особливо важливо, оскільки вплив

інститутів глобального громадянського суспільства на безпекову сферу України далеко не завжди позитивний. У свою чергу, це пов'язано з виникненням нових ризиків та загроз для гарантування національної безпеки України, на які держава не матиме адекватних відповідей.

Актуальність теми цієї статті зумовлена зростанням ролі та кількості акторів глобального громадянського суспільства, які ставлять собі за мету впливати не лише на міжнародні відносини, а й на процеси прийняття державних рішень в окремих країнах.

Тому завданням цього дослідження є аналіз форми безпекової діяльності ММГІ та їх вплив на стан національної безпеки в Україні.

Поняття міжнародної мережевої громадянської ініціативи

Актуалізація проблематики міжнародних громадських об'єднань відбулася у другій половині ХХ ст., коли стало очевидно, що громадянське суспільство має незатребуваний потенціал налагодження діалогу між державами та володіє інструментарієм впливу на міжнародні відносини. В 60-х рр. набули значної популярності міжнародні організації, метою яких стало здійснення громадянської миротворчої місії в гарячих точках планети. Це був час загострення протиріч між двома світовими системами (соціалістичною та капіталістичною). Громадянське суспільство намагалося «деполітизувати» міжнародні відносини, вивести гуманітарні проблеми та питання прав людини поза політичну боротьбу світових лідерів.

Після руйнування Варшавського договору та розпаду СРСР процеси демократизації та впливу інститутів громадянського суспільства на вироблення зовнішньої та безпекової політики набули якісно нового значення. У сучасних умовах міждержавні відносини не охоплюють усього різноманіття зв'язків між народами. Ускладнення характеру цих відносин призводить до підвищення питомої ваги неурядового співробітництва. Зростання ролі міжнародної суспільної думки дозволяє говорити про громадянське суспільство як про визначальний фактор впливу на прийняття рішень у конфліктних ситуаціях, на підхід держав до тих чи інших світових проблем.

Особливо ці процеси прискорилися під час останньої фази глобалізації, яка остаточно інтернаціоналізувала громадянське суспільство. Український вчений В. Бебик пропонує розглядати глобальне громадянське суспільство як планетарну сукупність усіх громадян світу, їх вільних об'єднань і асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами, що перебувають за межами новостворюваної глобальної держави (наддержавних, міждержавних

і державно-національних політичних структур), її директивного регулювання і регламентації, що гарантуються й охороняються політичними структурами глобального світу. Таке розуміння формальних і неформальних структур дає підстави говорити про такий специфічний об'єкт дослідження політології, як глобальне громадянське суспільство [1, с. 145].

У такому глобалізованому громадянському суспільстві на перший план виходять саме неформальні структури, які виступають провідними акторами міжнародних політичних процесів.

На зламі тисячоліть традиційні МНУО (розквіт яких припав на 1960-ті – 1980-ті рр) вже не могли повною мірою відповідати викликам часу. На порядок денний вийшла потреба в більш гнучких та мобільних формах громадянської активності. Попри ефективну систему партнерства між громадянським суспільством та державою, відбувався процес вузької спеціалізації НУО та МНУО, їх переорієнтації на досягнення вузькокорпоративних цілей. Але громадянське суспільство, тим паче в умовах прискореної глобалізації, потребувало широких об'єднань задля досягання вищих цілей: сприяння демократизації нових держав, гуманізації соціально-економічної системи тощо.

Причинами докорінних змін інститутів громадянського суспільства стали:

- посилення демократичних процесів у сфері внутрішніх і міжнародних відносин, «інституційним вираженням» яких є неурядові об'єднання;

- трансформація в сфері національних інтересів держав: рух від державних інтересів («суверенітету») до загальнолюдських цінностей, таких як права людини й захист довкілля тощо;

- недостатні можливості окремих держав і міжнародних урядових організацій для їхнього вирішення;

- прагнення індивідуумів збільшити контроль над процесом прийняття рішень у питаннях, які зачіпають їхні життєві інтереси (захист довкілля, економічний і політичний розвиток, права людини й ін.);

- розширення можливостей транскордонних зв'язків і діяльності громадськості різних країн, можливостей технологічного прогресу [10, с. 4-5].

Важливою умовою появи ММГІ стала «інформаційна революція». З'явилися нові інформаційні технології, розширилися можливості мережі Інтернету, виникли незалежні інформаційні комунікації, відбулося масове залучення до цього процесу громадянського суспільства. Варто зазначити, що взаємозв'язок між виникненням ММГІ та появою широкодоступного Інтернету і сучасних комунікаційних систем є визначальним, оскільки відкрив

перед глобальним громадянським суспільством необмежені ресурси для діяльності [5].

Російський дослідник громадянського суспільства О. Бузгалін, застосовуючи аналіз мережевих структур до альтерглобалістського руху (який, у свою чергу, є мережею мереж громадянської ініціативи), пише, що головними особливостями нового типу громадянської ініціативи є:

- необмеженість та одночасно унікальність ресурсів;
- загальна доступність, відкритість, гнучкість мереж і їхніх соціальних форм;
- демократичність, інтерструктурний (хай то професійні, регіональні чи соціальні структури) характер організацій;
- поширення нових принципів організаційної діяльності та комунікацій на соціальну сферу навіть там, де самі нові технології відсутні [3].

Специфічною відмінністю міжнародних мережевих громадянських ініціатив від традиційних МНУО є відсутність єдиного керівного органу та множинність центрів прийняття рішень. Водночас єдність ММГІ забезпечується ідеологічними конструктами та спільною конкретною метою. Усередині осередків мережі можуть співіснувати найрізноманітніші способи управління: ієрархічні (як в армії або церкві), демократичні, аморфні (як у родині, де всі знають свої обов'язки й добровільно їх виконують), комбінованими й так далі.

Звичним для мереж є створення тимчасових співтовариств для вирішення конкретного завдання й самоліквідація після його виконання. У результаті відносини в організації пронизуються безліччю складних зв'язків. Учасник організації може в одному випадку бути керівником своїх керівників і рівноправним з ними в іншій справі. Невеликі первинні осередки часто спеціалізуються на якомусь завданні, – наприклад, добуванні інформації, гарантуванні безпеки, забезпеченні зв'язку тощо. Мережеві громади можуть бути центрами виробництва й джерелами матеріальних засобів, що дуже важливо.

Мережеві структури можуть широко користуватися легальними методами роботи й традиційними суспільними інститутами, аж до використання парламентських методів боротьби. Проте це не означає, що вони не можуть комбінувати відкриту та закриту діяльність.

Мережа, що складається з великої кількості дрібних взаємопроникних груп та НУО, навіть легальних і нелегальних партій, є дуже складною мішенню для спецслужб. Держава, проти інтересів якої діють міжнародні мережеві громадянські ініціативи, часто не в змозі оцінити ступінь загрози, а також сфери діяльності

груп, які постійно виникають чи розпадаються. Відслідкувати взаємозв'язки, фінансові потоки, ієрархію чи актив украї важко. Особливо, якщо в країні існують елементи правової державності та свобода ЗМІ. Будь-які спроби обмежити діяльність ММГІ будуть подані в ЗМІ як удар по громадянським свободам.

Таким чином, під ММГІ варто розуміти *міжнародні неформальні мережі громадянської дії (сукупність інституалізованих НУО, спільнот та неформальних ініціатив), у яких відсутні внутрішні ієрархічні відносини, наявна кооперація ресурсів та, певною мірою, спільна ідеологізована мета.*

Прикладами ММГІ є альтерглобалістський рух, рух проти кліматичних змін, рух за демократію, експертні та фахові мережі з питань боротьби з бідністю тощо.

Вплив ММГІ на стан національної безпеки та прийняття державних безпекових рішень в Україні

Протягом десятиліття Україна інтегрувалася в глобальне громадянське суспільство, що призвело до поширення на нашій території діяльності міжнародних мережевих громадянських ініціатив. З одного боку, це дозволило підвищити ефективність українського «третього сектора» та якість надаваних ним послуг, залучити громадян до процесу активного лобювання власних інтересів тощо.

Зокрема, участь вітчизняних громадських об'єднань у мережі екологічної взаємодії (CEE Bankwatch Network) дала можливість залучити іноземну матеріально-технічну допомогу для проведення незалежної експертизи будівництва гідроакумуючих об'єктів в Україні та виявити небезпечні недоробки Мінпаливенерго в підготовці технічної документації щодо Дністровської та Канівської ГАЕС. Саме українські учасники мережі вказали на прорахунки будівельників, що могли призвести до виникнення нових загроз національній безпеці України техногенного характеру [6].

З іншого боку, діяльність ММГІ, пов'язаних з всесвітнім рухом за демократію під час подій «Помаранчевої революції», вказує на наявність проблем для безпекової політики України. Майдан став потужним імпульсом для розвитку українського громадянського суспільства. Під час президентської виборчої кампанії 2004 року саме мережі громадянської ініціативи стали основним простором підтримки приходу до влади опозиційних сил на чолі з В. Ющенком.

Можна погодитися з думкою тих авторів, які вважають Майдан «революцією громадянського суспільства». Під час цих подій в Україні виникло як явище мережева громадянська ініціатива, яка від початку була інтегрована в ММГІ. Мережі виявилися не лише

більш ефективними з точки зору мобілізації мас на протест, а й дозволили уникнути репресій з боку тогочасної влади.

До 2004 року громадянська активність була сконцентрована здебільшого в рамках традиційних НУО, які перебували в опозиції стосовно адміністрації Л. Кучми. Тогочасна влада не бажала налагоджувати ефективні механізми взаємодії з «третім сектором». Це призвело до того, що в середовищі політично та соціально активних громадян запанували протестні настрої. Неформальні мережі дали змогу вийти цьому протесту на поверхню, швидко сформувати потрібну опозиції громадську думку. Оскільки протест мав від початку ненасильницький характер, а його ідеологічною складовою була боротьба проти авторитаризму президента Кучми, то він знайшов широку підтримку у різних верствах населення.

Утім, не секрет, що значна частина мереж НУО, задіяних у підготовці та проведенні акцій протесту на Майдані, отримували фінансову допомогу з боку західних держав та міжнародних благодійних фондів. Тільки протягом 2003-2004 рр. посольства та уряди США і країн ЄС виділили понад 10 млн доларів на посилення ресурсної бази українських НУО. Також ММГІ надавали інформаційну і тренінгову підтримку українським громадським протестним ініціативам. Таким чином, опосередковано такі мережі громадянської активності, як кампанія «ПОРА», просвітницька ініціатива «Знаю», мережа «Чиста Україна» тощо, були інструментом впливу на українську владу в руках своїх донорів.

Вмонтованість тієї ж «ПОРИ» в ММГІ, пов'язану з всесвітнім рухом за демократію, дозволяло активістам цієї мережі отримувати широку підтримку на Заході, але водночас вона виконувала завдання в рамках інструменталістської концепції «обмеженого суверенітету» [8]. Інакше кажучи, ПОРА та інші громадянські кампанії діяли як агенти глобального громадянського суспільства не лише у власних інтересах, а й в інтересах США.

Після Майдану під тиском ММГІ нова влада провела кардинальну корекцію зовнішньополітичного курсу України, зорієнтувавшись на прискорену інтеграцію в ЄС та НАТО. Змінилася і безпекова політика держави, що призвело до загострення відносин з Російською Федерацією та до вагомих зовнішньополітичних втрат. Зокрема, було втрачено нагоду стати лідером у Причорноморському регіоні.

Саме мережі сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України виступили як локомотив у прийнятті рішень, які забезпечували прискорений рух до членства в НАТО. Такий вплив проявлявся на рівні механізмів прийняття державних безпекових рішень у Кабінеті міністрів, МЗС, Секретаріаті Президента та Апараті РНБОУ.

Використання таких «передових груп» дозволяє ММГІ брати участь у публічних дебатах під приводом турботи про суспільні інтереси українців. Ці «передові групи» впливають на суспільство й лобюють вигідні іншим країнам зовнішньополітичні законопроекти.

З іншого боку, на Україну поширилися і проросійські ММГІ, завданням яких стала зміна прозахідного курсу офіційного Києва. Загострилася конкуренція ММГІ за вплив на українську громадську думку, що деформувало саме громадянське суспільство й політизувало його.

Кожна з груп цих ММГІ використовує у своїй діяльності не лише просвітницькі та освітні технології, а й веде наступальну пропагандистську та контрпропагандистську кампанію. Форми і методи їх діяльності мають характер маніпуляції громадською свідомістю. Таким чином, створюються умови, коли виникають нові виклики національній безпеці, пов'язані з загрозами в інформаційній, гуманітарній та безпековій сферах. Гра ММГІ на «відкладеному» цивілізаційному та геополітичному виборі України (в НАТО чи ОДКБ, ЄС чи ЄЄП, Захід чи Росія, Європа чи Євразія) дестабілізує політичну ситуацію в Україні, створює додаткові штучні перешкоди на шляху консолідації української нації, утруднює прийняття виважених державних безпекових рішень.

На сьогодні можна перелічити основні напрямки, де проявляють свою активність ММГІ:

Підтримка європейської та євроатлантичної інтеграції України. Найбільшими «суспільними лобістами» НАТО в Україні виступають Громадська ліга «Україна – НАТО» й Мережа проєвропейських організацій України, які вмонтовані в відповідні ММГІ, а також Українська асоціація Європейських студій, Всеукраїнська мережа центрів європейської інформації, Мережа тренерів з рольових ігор з європейської інтеграції, Українська мережа європейських клубів тощо. По суті, Мережа проєвропейських організацій України дублює Мережу партнерства Україна-НАТО та Громадську лігу «Україна – НАТО». Багато учасників цих проєктів вступили в три об'єднання одночасно.

Проросійські ММГІ (умовна назва). Російські/проросійські ММГІ почали бурхливо розвиватися після 2004 року. В 2005 році перші елементи цієї системи були запущені в Центральній Азії, на Південному Кавказі й в Україні. Тут варто відзначити філії фондів: «Інститут євразійських досліджень», «Кавказький інститут демократії», «Всеукраїнську раду російських співвітчизників». Уперше в новітній історії України об'єдналися всі діючі проросійські організації, серед яких: «Російська рада України», «Російська громада Криму», Всеукраїнське об'єднання «Російська співдружність» тощо.

Метою цієї ММГІ було проголошено проведення «масштабних культурних загальноукраїнських акцій».

В Україні проросійські ММГІ розгортаються через складну структуру НУО та сайтів, які прямо не стосуються Росії. Водночас існує відпрацьований механізм роботи цієї мережі: від генерування інформприводу до масованої інформкампанії. Так, у реалізації інформаційних атак в Україні беруть участь більш ніж 60 інформаційних структур РФ. Російські ММГІ намагатимуться популяризувати ідеї реінтеграції спільного культурного простору країн СНД та поглиблення відносин цих країн з Росією.

Мережі, пов'язані з всесвітнім рухом за демократію. Нині ці структури значно втратили вагу у суспільстві та відкоригували свою поточну діяльність у напрямку надання суспільних послуг, експертної роботи тощо. Вони продовжують бути включеними у глобальні мережі «борців за демократію», проте є вже не активом, а ресурсом для активістських мереж в інших країнах. Так, громадянські мережі ОПОРА, «Знаю» тощо займаються наданням тренінгової допомоги різноманітним групам громадянської активності в країнах Південного Кавказу, Білорусі, Росії тощо.

Екологічні мережі. Передовсім – це різноманітні екологічні та «зелені» об'єднання, неформальні громадські ініціативи, інтегровані в міжнародні екологічні активістські мережі («Захисники Веселки», громадські кампанії проти використання ядерної енергії, ініціативи проти вирубування лісів тощо). Варто зазначити, що вплив такого неформалізованого «зеленого» руху на вироблення державної політики в галузі охорони природи та екологічної політики доволі високий, оскільки саме «зелений» неформалітет становить основу безпосередньої громадської активності (проводить акції протесту, громадянські кампанії, підтримує тісні стосунки з аналогічними структурами за межами України, які, у свою чергу, мають інструменти тиску на Українську державу в міжнародних організаціях). Їх залучення до безпекової політики не має інструментального характеру, проте діяльність «екологічних неформалів» позначається на реалізації енергетичної безпеки України.

Альтерглобалісти. Новим явищем у сучасному політичному житті став альтерглобалістський рух (рух за альтернативну, гуманну глобалізацію), який поширився у світі на початку 2000-х рр. Соціальних активістів приваблює принцип мережі, на основі якої будує свою роботу альтерглобалістський рух. На відміну від бюрократичної ієрархії традиційних НУО, мережа є гнучкою, рухливою, відкритою і загальнодоступною формою активності та об'єднання зусиль. На думку О. Бузгаліна та О. Колганова, до альтерглобалістського руху «можуть увійти й на практиці входять безробітні й професіонали, селяни й інтелектуали, при цьому усі

включаються в цей світ по-різному, хоча часто вирішують загальні проблеми» [4].

Набув поширення альтерглобалістський рух і в країнах пострадянського простору, зокрема в Україні. В травні 2008 року відбувся I Український соціальний форум, а в вересні представники УСФ та низки інших соціальних ініціатив узяли участь у щорічному Європейському соціальному форумі у м. Мальме (Швеція). Саме з середовища УСФ лунають вимоги переглянути соціально-економічний курс Української держави в бік його гуманізації та відмови від неоліберальних соціальних експериментів. Зокрема, УСФ виступає за впровадження механізмів політики громадянської демократії участі у прийнятті державних управлінських рішень. Це стосується і проблем безпеки. Так, УСФ висуває ідеї ухвалення важливих безпекових рішень шляхом референдумів, перегляду списку документів під грифом секретності, введення інституту відкликання депутатів різних рівнів територіальною громадою та зняття депутатської недоторканності, а також проголошення України позаблоковою та нейтральною державою [12].

Висновки. Попри те, що ММГІ ставлять перед собою різні цілі (як короткотермінові, так і стратегічні), їхня практична діяльність так чи інакше перетинається з державною безпековою політикою.

Інтегрованість українських НУО (членів ММГІ) в міжнародні громадянські комунікації сприяє обміну інформацією та досвідом боротьби за власну емансипацію та права. З одного боку, це збагачує практику українського громадянського суспільства, з іншого – несе в собі певні виклики для національної безпеки України. Так, екологічні чи соціальні неформальні об'єднання, попри прогресивні цілі, інколи виступають інструментами просування інтересів інших країн, спрямованих на дестабілізацію політичної ситуації в державі, «підіграють» інтересам інших держав у конкурентній боротьбі за транспортні чи енергетичні проекти тощо.

ММГІ не мають чітко визначеного юридичного статусу, їх діяльність не потребує реєстрації, статутів чи програмних документів. Здебільшого вони ставлять перед собою конкретні цілі і проводять свою роботу на основі соціального активізму (як правило, в протестній формі). Така практика формує в середовищі активу ММГІ уявлення про владу як про опонента, а не партнера. Однак влада сама не має інструментарію для налагодження діалогу з ММГІ, що й призводить до накопичення негативних тенденцій, провокування конфліктів та відкладання їх вирішення.

Водночас ММГІ є активними гравцями в царині безпекової політики держави. Через практичну просвітницьку роботу ММГІ впливають на гарантування державою енергетичної та державної безпеки, проведення військової реформи, регулювання

сфери трудового міграції, забезпечення міжнаціонального миру, дотримання прав та свобод громадян, підтримку соціального партнерства. Без співпраці з ММГІ, в умовах політичного плюралізму та демократії, державі важко реалізувати безпекову політику.

Політика держави має в цьому напрямі забезпечувати узгоджені дії органів виконавчої влади та ММГІ на основі використання економічного, інтелектуального та культурного потенціалу українського неформального громадянського суспільства.

Процес інтеграції України в європейське співтовариство вимагає впровадження стандартів розвиненого демократичного суспільства та нових форматів залучення ММГІ до безпекової діяльності. Стосовно ММГІ ці стандарти, зокрема, передбачають наявність законодавчої бази та інституцій, що гарантують демократію, верховенство права та створення нових можливостей для залучення громадян до діяльності у сфері безпеки.

1. Бебик В. Глобальне громадянське суспільство: теорія, методологія, менеджмент // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2 (17). – С.140-147. **2.** Бек У. Что такое глобализация?: Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с. **3.** Бузгалин А. Альтерглобализм: к теории феномена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alternativy.ru/old/alterglobalism/2005/04/alterglobalism.html/default.html#_edn8. – Назва з титул. екрану; Бузгалин А. Новые социальные движения и политические партии в условиях глобализации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.igrunov.ru/vin/vchk-vin-civil/globaliz/vchk-vin-civil-globaliznsd.html>. – Назва з титул. екрану. **4.** Бузгалин А., Колганов А. Новая экономико-политическая реальность глобального мира: будущее России [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kulac.narod.ru/top/global/globros.htm>. – Назва з титул. екрану. **5.** Демченко О. Мобільна мобілізація. Мобільні технології у громадській діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.civicua.org/library/view.html?topic=1176297>. – Назва з титул. екрану. **6.** Дністровська гідроакумулююча електростанція: ризики проекту. – К., 2007. – 34 с. **7.** Камынин А. Международные неправительственные организации в современных международных организациях. Автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук. – М., 1992. – 34 с. **8.** Кулик В. Інструменталізація глобального громадянського суспільства в інтересах політичних гравців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politika.org.ua/?p=813>. – Назва з титул. екрану. **9.** Морозов Г. Международные организации. Некоторые вопросы теории. – 2-е изд. – М.: Мысль,

1974. – 332 с. **10.** Николаева Э. Международно-правовые проблемы международных неправительственных организаций. Дисс. канд. юр. наук. – М., 2001. – 156 с. **11.** Перегудов С. П. Корпорации, общество, государство: Эволюция отношений. – М.: Наука, 2003. – 351с. та Перегудов С. Гражданское общество как субъект публичной политики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.politstudies.ru/fulltext/2006/2/11.htm>. – Назва з титул. екрану. **12.** Резолюція першого Українського Соціального Форуму// Бюлетень УСФ. – №1, травень 2008 – С.4-5. **13.** Семененко И. С. Группы интересов на Западе и в России. Концепции и практика. – М.: ИМЭМО, 2001. – 154 с. **14.** Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии. // Полис. – 1996. – №5. – С. 16-27. **15.** Christopher G. A. Bryant and David Jary. Giddens' theory of Structuration: a Critical appreciation. London, 1991 – 252 p.

УДК 327.7

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ПІСЛЯ ЛІСАБОНСЬКОЇ УГОДИ

Деменко О. Ф.

У статті аналізується вплив Лісабонського договору на подальший розвиток Європейського Союзу. Визначаються перспективи європейської інтеграції України у контексті змін, які останнім часом відбулися як у Європейському Союзі, так і у нашій державі.

Ключові слова: *Європейський Союз, Лісабонський договір, Європейський парламент, європейська інтеграція України.*

The article analyses the impact of the Lisbon Treaty for the further development of the European Union, defines the prospects for European integration of Ukraine in the context of changes that have recently taken place in the European Union as well as in our country.

Keywords: *European Union, Lisbon Treaty, European Parliament, European integration of Ukraine.*

Європейська інтеграція проголошена ключовим пріоритетом зовнішньої політики України. Попри всі труднощі і суперечності нинішнього розвитку нашої держави, європейська ідея все ще може стати чинником, який об'єднає і політичні еліти, й українське суспільство. За таких умов важливим завданням є